

Maria WINCŁAWSKA

Uniwersytet Mikołaja Kopernika
ORCID ID: 0000-0002-3222-0572

Obszary aktywności członków polskich partii politycznych z perspektywy zadań partii i aspiracji jej działaczy (*grassroots*)^{1,2}

Streszczenie: Działania członków partii politycznych w interesie ich macierzystych organizacji należą do ich najważniejszych funkcji. Z jednej strony partie nakładają na członków określone zadania i oczekują ich wypełnienia. Z drugiej strony członkowie będąc uczestnikami życia partyjnego mają swoje wyobrażenia na temat tego czego partii od nich oczekują oraz mają swoje oczekiwania wobec partii. Problem, który stawiam w tym artykule dotyczy zbieżności między: 1) postrzeganiem zadań stawianych członkom przez ich partię, 2) zadaniami rzeczywiście przez nich wykonywanymi oraz 3) oczekiwaniami żywionymi przez nich wobec partii odnośnie wypełnianych w partiach funkcji. Badaniem zostali objęci członkowie polskich partii politycznych: Prawa i Sprawiedliwości, Platformy Obywatelskiej, Nowoczesnej, Polskiego Stronnictwa Ludowego, Sojuszu Lewicy Demokratycznej i Partii Razem, którzy odpowiadali na pytania zawarte w kwestionariuszach ankiet. W wyniku badania ustalono, że postrzeganie oczekiwań partii oraz wykonywane rzeczywiście zadania na rzecz swoich ugrupowań różnią się z oczekiwaniami członków. Przede wszystkim nie zaspokajają one ich ambicji bycia podmiotami działań partyjnych, wpływającymi na podejmowane decyzje, a nie tylko jednostkami wykonującymi zadania instrumentalne oraz legitymizacyjne na rzecz swoich ugrupowań.

Słowa kluczowe: członkowie partii, funkcje członków partii, oczekiwania członków wobec partii, organizacja partyjna

Wprowadzenie

Członkostwo w partiach politycznych i jego dynamika budzi zainteresowanie badaczy, którzy analizują zjawisko zmniejszającej się liczby członków partii (zob. np. van Biezen, Mair, Poguntke, 2012), dociekają przyczyn niechęci wstępowania w szeregi partii (zob. np. Katz, 2013, s. 49–64; Weber, 2018), motywów wstępowania do partii tych, którzy się jednak na to decydują (zob. np. Winclawska, Brodzińska-Mirowska, 2016; Achury, Scarrow, Kosiara-Pedersen, van Haute, 2018), badają poziom aktywności członków partii (np. Whiteley, Seyd, 2002; Heidar, 2014; Kosiara-Pedersen, 2016) oraz zastanawiają się jak zmiany w liczbie członków wpływają na legitymizację partii politycznych w oczach opinii publicznej i ich mandat do sprawowania władzy na poziomie państwowym i lokal-

¹ Artykuł jest efektem badań prowadzonych w projekcie „Polskie partie polityczne w relacji z otoczeniem społecznym – analiza strategii organizacyjnych i komunikacyjnych” (nr 2015/18/E/HS6/00763), finansowanym przez Narodowe Centrum Nauki, realizowanym przez Barbarę Brodzińską-Mirowską, Michała Jacuńskiego, Annę Pacześniak i Marię Winclawską.

² Dziękuję pani profesor Katarzynie Sobolewskiej-Myślik, dyskusantce w panelu „Struktury współczesnych partii politycznych – ciągłość i zmiany” na Kongresie PTNP w Lublinie, w którym przedstawiałam pierwszą wersję tego artykułu, za cenne i inspirujące uwagi, które skłoniły mnie do wprowadzenia koniecznych poprawek.

nym (por. np. Young, 2013, s. 74). Wpisując się w dyskusję prowadzoną na temat członków partii politycznych i małego zainteresowania członkostwem w partiach, chcę pokazać oczekiwania i opinie tych nielicznych osób (w Polsce jest to niecały 1% elektoratu), które do partii przynależą, na temat funkcji członków w polskich partiach politycznych. Poznanie ich preferencji przyczyni się do większej skuteczności działań podejmowanych przez partie polityczne w celu aktywizacji członków partii i zapewnienia im satysfakcji z działalności partyjnej, a także zachęcania obywateli do uczestnictwa w życiu partyjnym oraz podejmowania decyzji politycznych. Aktywni członkowie, zaangażowani na rzecz swoich ugrupowań na szczeblu lokalnym są cennym zasobem partii, zarówno w realizowaniu szeregu zadań w okresie międzywyborczym, jak i w działaniach mobilizacyjnych elektoratu w czasie kampanii wyborczej (Brodzińska-Mirowska, Winclawska, 2019). Wyniki badań Paula Whiteleya, Patricka Seyda i Antonyego Billinghamusa pokazują, jak aktywność członków partii w kampanii wyborczej w okręgach wyborczych koreluje z poparciem wyborczym partii w tych okręgach (Whiteley, Seyd, Billinghamus, 2006, s. 120–126). Zwracają oni ponadto uwagę, że prowadzenie działań kampanijnych na szczeblu lokalnym przez członków partii będzie miało coraz większy wpływ na zachowania wyborcze w świecie, w którym chwiejność wyborcza jest coraz wyższa, a stałe afiliacje partyjne coraz słabsze (Whiteley, Seyd, Billinghamus, 2006, s. 183).

Na wstępie należy rozróżnić dwa pojęcia: 1) motywacje kierujące ludźmi, którzy podejmują decyzję o wstąpieniu do partii oraz 2) oczekiwania jakie mają wobec partii będąc już jej członkami. Oba te pojęcia są kategoriami zbliżonymi do siebie, ale można je potraktować rozłącznie, co czynię dla potrzeb badawczych. Badanie motywacji (zob. np. Clark, Wilson, 1961; zob. także Winclawska, Brodzińska-Mirowska, 2016, s. 149–154; Weber, 2018) dotyczy bowiem przesłanek podjęcia decyzji o wstąpieniu w szeregi partii politycznej, a nie oczekiwań wobec partii czy zadań, które członkowie chcieliby wykonywać na jej rzecz będąc już wewnątrz organizacji, wiedząc jak ona funkcjonuje i jakie ma oczekiwania wobec nich. Dlatego, powtórzmy, wątek motywacji członków do wstąpienia do partii oraz wątek oczekiwań wobec partii są kategoriami rozdzielными, choć motywy i oczekiwania mogą w niektórych przypadkach być tożsame. W tym miejscu prezentuję wyniki badań dotyczące tylko oczekiwań członków partii i ich wyobrażeń o oczekiwaniach decydentów partyjnych wobec nich. Badania oczekiwań członków wobec swoich ugrupowań nie są prowadzone ani przez badaczy, ani nawet przez polskie partie polityczne, co potwierdzili przedstawiciele tych partii w wywiadach otwartych oraz przedstawiciele administracji partyjnej w badaniach kwestionariuszowych przeprowadzonych w ramach projektu. Aparat administracyjny widzi korzyści, które mogłyby z takich badań płynąć dla partii.

Metodologia i hipoteza

Analizowane tu dane pochodzą z badania „Polskie partie polityczne w relacji z otoczeniem społecznym – analiza strategii organizacyjnych i komunikacyjnych”, w którym zebrano dotychczas 2488 kwestionariuszy ankiet wśród członków Prawa i Sprawiedliwości³, Platformy Obywatelskiej, Nowoczesnej, Polskiego Stronnictwa Ludowego,

³ Z tej partii zebraliśmy do tej pory najmniejszą liczbę kwestionariuszy, więc do interpretacji wyników w tym ugrupowaniu należy podchodzić z ostrożnością.

Sojuszu Lewicy Demokratycznej oraz Partii Razem, 59 pogłębionych wywiadów indywidualnych z członkami elity partyjnej, tj. liderami partii na szczeblu krajowym i parlamentarzystami oraz 47 kwestionariuszy ankiet z osobami pełniącymi administracyjne funkcje w badanych organizacjach, takie jak dyrektorzy biur partyjnych, ich sekretarze, pełnomocnicy partii ds. administracyjnych, finansowych czy kontaktów z mediami. Ugrupowania te zostały wybrane do badania, gdyż są to partie polityczne, które w wyborach 2015 roku przekroczyły próg 3% poparcia wyborców, co zapewniło im finansowanie organizacji partyjnej z budżetu państwa. Cztery z nich w kadencji 2015–2019 było ugrupowaniami parlamentarnymi (PiS, PO, Nowoczesna, PSL), a dwa pozaparlamentarnymi (SLD i Partia Razem). Po wyborach parlamentarnych 2019 roku wszystkie z tych partii posiadają przedstawicieli w parlamencie.

Celem artykułu jest analiza zadań, które członkowie wykonują na rzecz swoich ugrupowań oraz ich aspiracji do roli i funkcji, jakie chcieliby w partiach pełnić. Odpowiadam na następujące pytania: 1) wypełniania jakich zadań, zdaniem członków, oczekują od nich partie polityczne (elity partyjne i centralna administracja partyjna); 2) jakie funkcje członkowie wypełnią najczęściej na rzecz swoich ugrupowań oraz 3) jakie zadania chcieliby wypełniać. Hipoteza którą stawiam brzmi: oczekiwania partii (elit partyjnych oraz centralnej administracji partyjnej) i członków w sferze zadań członków na rzecz partii są rozbieżne, gdyż: 1) partie oczekują od członków wypełniania zadań instrumentalnych i legitymizacyjnych, a 2) członkowie chcą być bardziej podmiotowi, chcą wykonywać zadania merytoryczne na rzecz partii, do których przynależą oraz mieć realny wpływ na funkcjonowanie swoich ugrupowań zarówno w wymiarze wewnętrznym, czyli na podejmowane decyzje dotyczące samych partii, jak i w wymiarze zewnętrznym, czyli na kierunki i efekty działań ich ugrupowań w życiu publicznym.

Funkcje członków partii politycznych

W literaturze politologicznej znajdziemy katalog funkcji, które członkowie partii wykonują na rzecz swoich ugrupowań. Na przykład: 1) są oni bazą wyborczą dla swoich organizacji (Scarrow, 2002, s. 84); 2) wspierają partię finansowo (Scarrow, 1996, s. 176–181; Seyd, Whiteley, 2002, s. 85–89); 3) są bazą, z której partia czerpie kandydatów do obsadzania list wyborczych oraz publicznych urzędów, gdy wygra wybory (Tavits, 2012, s. 87–88; Winclawska, Brodzińska-Mirowska, 2016, s. 200); 4) poświęcają dla partii zasoby (czas, umiejętności, zasoby materialne) (Winclawska, Brodzińska-Mirowska, 2016, s. 200–201); 5) legitymują organizację i jej liderów (Kosiara-Pedersen, 2016); 6) są „ambasadorami” partii, czyli rozpowszechniają informacje, postulaty i przekonania partii w swoich środowiskach lokalnych (Whiteley, Seyd, Richardson, 1994, s. 4; Scarrow, 1996, s. 43); są 7) kanałem komunikacji między partyjnymi liderami a społeczeństwem (Scarrow, 1996, s. 44). Nie wszystkie z wymienionych tu zadań członków partii są równie istotne dla współczesnych polskich ugrupowań, co w sposób systematyczny zostało pokazane w książce *Niewykorzystane szanse? Polskie partie polityczne w działaniu* (Winclawska, Brodzińska-Mirowska, 2016, s. 197–204). Wnioski takie można także wyciągnąć z pobieżnej nawet analizy wywiadów z liderami partii, w których omawiają oni funkcje członków. Według elity partyjnej potrzebni są oni przede wszystkim w cza-

sie kampanii wyborczej, kiedy „trzeba mieć ludzi. I to w głębokim terenie. Ktoś musi rozklejać plakaty, roznosić ulotki. Ktoś musi organizować wiece, spotkania z mieszkańcami” (PiS_3_2016), ale także kandydować w wyborach, szczególnie tych samorządowych, w których kandydatów potrzebnych jest wielu: „ze względu na skalę różnych wyborów, na przykład samorządowych, kiedy trzeba jednocześnie znaleźć kilkadziesiąt tysięcy różnych kandydatów, no to chociażby ze względu na to członkowie są potrzebni” (N_3_2017). Zdaniem liderów i członków elity partyjnej członkowie potrzebni są do organizowania spotkań i zapewniania na nich publiczności: „[członkowie M.W.] działają jako zaplecze organizacyjne do tego, żeby robić szum, że przyjeżdża prezes, to trzeba zrobić wielki wiec, musi przyjść dużo ludzi bo wtedy pokazujemy że faktycznie coś się dzieje, coś działa i myślę, że w tym kontekście jest to bardzo potrzebne, robimy bardzo dużo akcji społecznych, jeździmy po Polsce i też widzimy, że bez ludzi jest to po prostu niemożliwe” (N_6_2017). Jeszcze inni przedstawiciele partii postrzegają członków jako źródło informacji. Jak mówił jeden z naszych rozmówców: „generalnie szukamy problemu, pytamy się ludzi jakie oni widzą problemy, ponad podziałami chcemy je rozwiązywać. Ale to jest na szczeblu samorządu. I tacy ludzie do nas przychodzą” (N_4_2017) oraz jako kanał komunikacji między propozycjami partii a wyborcami „[partia] potrzebuje zwykłych członków, wbrew pozorom, ze względu też na to, że komunikacja jest coraz bardziej rozproszona. I, jakby to powiedzieć po polsku żeby było... stratyfikowana. To co się slangiem mówi – targetyzowana, czyli trzeba docierać do poszczególnych grup, to trzeba mieć ludzi z tych grup, którzy będą liderami opinii (PO_3_2017). Z powyższego pobieżnego przeglądu wypowiedzi liderów partyjnych na temat członków możemy wyciągnąć wniosek, że dostrzegają oni różne zadania, które członkowie mogą świadczyć na rzecz partii, ale, zauważmy, że artykułowane są one na poziomie ogólnym. Gdy przedstawiciele elity partyjnej zostali zapytani o zagadnienia szczegółowe, to jest zadano im pytanie o to jakie ich ugrupowania bądź oni sami podejmują działania, aby aktywizować członków partii, szczególnie w okresie międzywyborczym i zaangażować ich w codzienną pracę partyjną, to okazało się, że odpowiedź na takie pytanie jest znacznie trudniejsza. Jeden z naszych badanych mówił: „na co dzień jest tu pewien problem, ponieważ polska polityka jest strasznie scentralizowana i tak naprawdę nie bardzo jest oferta na co dzień. [Dla członków?] Dla członków. Oczywiście to jest tak, że bardzo dużo ludzi się angażuje w samorządy lokalne, są radnymi na różnych szczeblach i ci mają co robić. Natomiast ci, którzy nie są radnymi, nie są na co dzień jakoś związani z działalnością publiczną, no poza tym, że się mogą spotykać co jakiś czas, być blisko, mieć informacje, powiedzmy tych, których nie dostaną gdzie indziej...” (PiS_3_2016). Szczegółowa analiza tego wątku wykracza jednak poza przyjęte ramy tego artykułu.

Dla uporządkowania narracji zadania i oczekiwania członków partii, w każdym z badanych obszarów, tj. postrzegania przez członków oczekiwań partii wobec ich zadań, wykonywanych zadań na rzecz partii oraz oczekiwań, które członkowie mają wobec swoich partii, zostały podzielone na kategorie. We wszystkich trzech obszarach znajdują się kategorie: legitymizacyjna, merytoryczna oraz komunikacyjna. W obszarze pierwszym i drugim występują jeszcze zadania instrumentalne, a w ostatnim, brak jest zadań instrumentalnych, natomiast pojawiają się: oczekiwania społeczne/towarzyskie, oczekiwanie poczucia wpływu (jako podkategoria zadań merytorycznych) oraz oczekiwanie pomocy w rozwoju kariery zawodowej (zob. tab. 1).

Tabela 1

Oczekiwania partii wobec członków, wykonywane zadania oraz oczekiwania członków wobec partii w podziale na kategorie

Oczekiwania partii wobec członków	Wykonywane przez członków zadania na rzecz partii	Oczekiwania członków wobec partii
Legitymizacyjne	Legitymizacyjne	Legitymizacyjne
Merytoryczne	Merytoryczne	Merytoryczne
Komunikacyjne	Komunikacyjne	Komunikacyjne
Instrumentalne	Instrumentalne	Przynależności Poczucia wpływu Pomocy w karierze zawodowej

Źródło: Opracowanie własne.

Analizując te kategorie należy poczynić zastrzeżenie, że są one wyznaczone w sposób arbitralny i nie zawsze mogą wydawać się w pełni rozdzielne. Jednak na potrzeby analizy wyznaczenie granic między kategoriami oraz przyporządkowanie zmiennych kwestionariuszowych do określonych kategorii jest niezbędne i tak zostało to uczynione. Zadania legitymizacyjne członków partii polegają na dobrowolnym publicznym wyrażaniu poparcia i aprobaty, także w sferze symbolicznej (por. Wiatr, 1999, s. 144) dla swojej organizacji, jej liderów oraz działań, a przejawiają się w takich zachowaniach członków jak: uczestnictwo w otwartych spotkaniach z liderami partii w swojej miejscowości oraz udział w marszach i manifestacjach organizowanych przez partię. Wśród zadań merytorycznych wymagających od członków większego zaangażowania w działania partii oraz posiadania określonych kompetencji i zasobów znajdują się takie zmienne jak kandydowanie w wyborach powszechnych, budowanie zaplecza kadrowego na czas rządzenia oraz współtworzenie programu ugrupowania. Do zadań komunikacyjnych zaś zaliczone zostały zadania pośrednictwa między partią (decydentami partyjnymi na różnych szczeblach) a wyborcami, poprzez pomoc w bezpośrednim dotarciu z komunikatem partyjnym do elektoratu w trakcie zwykłych rozmów oraz przekazywania informacji decydentom partyjnym na temat opinii i problemów „zwykłych ludzi”. Omówione tu kategorie są wspólne dla wszystkich trzech wyróżnionych przez nas grup, tj. oczekiwań partii wobec członków, wykonywania zadań przez członków na rzecz partii oraz oczekiwań członków wobec partii.

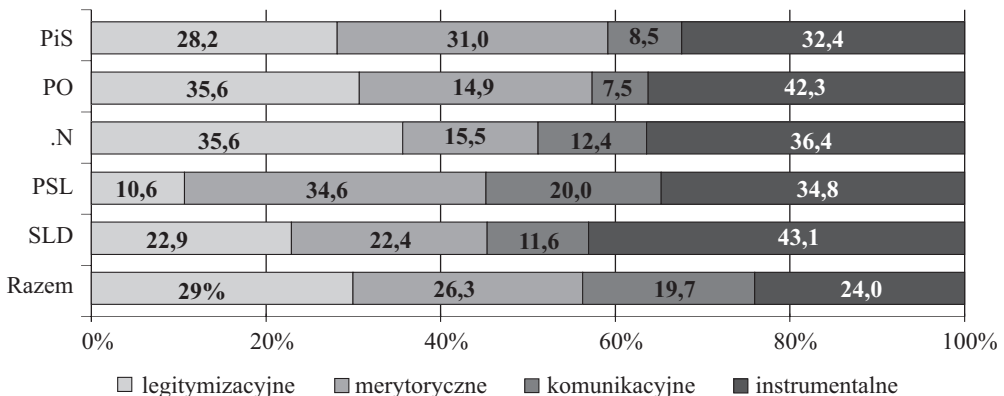
Zadania instrumentalne członków partii, występujące w grupie pierwszej i drugiej, a siłą rzeczy niewystępujące w grupie trzeciej, gdyż trudno oczekiwać od członków, aby deklarowali, że oczekują wypełniania zadań instrumentalnych na rzecz swoich ugrupowań, polegają na wypełnianiu przez nich funkcji użytecznych z punktu widzenia partii. Są to takie zadania jak zbieranie podpisów pod listami kandydatów w wyborach oraz finansowanie działalności partii ze składek członkowskich oraz darowizn. Natomiast grupa trzecia, tj. oczekiwania członków wobec partii została wzbogacona o inne kategorie: przynależności, poczucia wpływu oraz pomocy w karierze zawodowej. Wstępując w szeregi jakiegokolwiek organizacji jednostka oczekuje, że zostaną zaspokojone także jej potrzeby społeczne i towarzyskie (por. Clark, Wilson, 1961). Nie inaczej jest z członkami partii politycznych. Będąc w partii oczekują oni bowiem od niej możliwości wymiany poglądów i dyskusji z ludźmi o podobnych zapatrywaniach; dostępu do informacji, których nie znajdują gdzie indziej, np. w mediach czy Internecie; czy po prostu miłego spędzania czasu. Oczekują także, że partie (decydenci partyjni) pozwolą im współdecydować o rozwią-

zywaniu czy przynajmniej propozycjach rozwiązań konkretnych problemów zarówno na szczeblu krajowym, jak i na szczeblu lokalnym. Kategoria ta, nazwijmy ją „oczekiwaniem poczucia wpływu” jest subkategorią oczekiwań związanych z kwestiami merytorycznymi, a została ona wyodrębniona w trzeciej z badanych przez nas grup zagadnień (oczekiwania członków wobec partii) z dwóch powodów. Po pierwsze, dlatego, że zmienne w niej występujące nie są obecne w kafeterii dotyczącej oczekiwań partii wobec członków, a po drugie, że duża grupa respondentów wyraziła takie oczekiwania wobec swoich ugrupowań. Ostatnia kategoria to „oczekiwanie pomocy w rozwoju kariery zawodowej”, w której znajduje się oczekiwanie zapewnienia przez partię pracy lub awansu zawodowego.

Oczekiwania partii wobec członków – opinie członków

W opiniach członków partii ich organizacje oczekują od nich pełnienia przede wszystkim funkcji instrumentalnych. W każdym z badanych ugrupowań, prócz partii Razem, zadania mieszczące się w tej kategorii stanowią największą część oczekiwań partii wobec członków i przekraczają 30% wszystkich oczekiwanych zadań, a w SLD i PO przekraczają nawet granicę 40%. Nowoczesna oczekuje od członków zaangażowania zarówno w zadania instrumentalne, jak i legitymizacyjne na podobnym poziomie. To, aby członkowie wypełniali funkcje legitymizacyjne wobec swoich partii istotne jest także w przypadku Razem, PO i PiS. Wypełniania zadań merytorycznych w większym stopniu od członków oczekuje PSL, PiS oraz Razem, z tym, że w dwóch pierwszych ugrupowaniach, partiach „starych” tę kategorię buduje przede wszystkim kandydowanie w wyborach, gdy w Razem, mającym jeszcze nikłe doświadczenie wyborcze jest to „współtworzenie programu politycznego”. Partie, zdaniem członków, w najmniejszym stopniu oczekują od nich spełniania zadań komunikacyjnych, bycia „ambasadorami”, czyli docierania z przekazem ugrupowania do wyborców oraz przekazywania ich problemów kierownictwu partyjnemu. Omawiane dane ilustruje wykres 1.

Wykres 1. Kategorie zadań, realizacji których oczekują partie od członków w podziale na partie

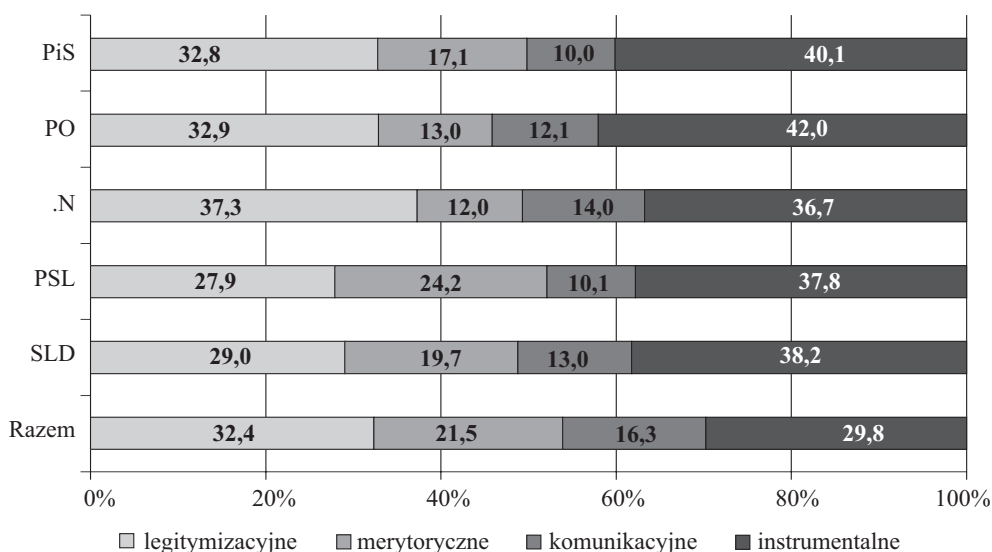
N=7011 – jest to suma wszystkich odpowiedzi, które zostały wykorzystane do zbudowania tego zbioru i to ona stanowi podstawę procentowania. Każdy respondent mógł wskazać maksymalnie 3 odpowiedzi.

Źródło: Opracowanie własne.

Zadania, które członkowie wykonują na rzecz swoich ugrupowań

Rzeczywiście pełnione zadania na rzecz ugrupowań nie różnią się wiele od zadań, których zdaniem członków partii od nich oczekują. Respondenci *en mass* pełnią przede wszystkim funkcje instrumentalne, w dalszej kolejności legitymizacyjne, komunikacyjne i merytoryczne. Podobnie przedstawia się także struktura funkcji w podziale na poszczególne partie polityczne. Zadania instrumentalne oraz legitymizacyjne są najczęściej wykonywane przez członków badanych organizacji. Tylko w dwóch „najmłodszych” partiach, to jest w Nowoczesnej i w Razem, zadania legitymizacyjne są z nieco większą intensywnością wykonywane niż zadania instrumentalne. Interesującą obserwacją jest to, że członkowie partii centrowych i na lewo od centrum, tj. PSL, SLD i Razem, częściej niż członkowie partii centrowych i na prawo od centrum wykonują zadania merytoryczne na rzecz swoich ugrupowań. W przypadku PSL i SLD czynnikiem „poprawiającym” ten wynik jest regularne kandydowanie w wyborach, w przypadku Partii Razem poczucie wpływu na kształtowanie programu ugrupowania. Członkowie Nowoczesnej i Razem, nieco częściej niż członkowie innych ugrupowań wykonują zadania komunikacyjne. Choć pamiętać tu musimy, że w tym przypadku zadania komunikacyjne ograniczone były w kwestionariuszu do działań w Internecie⁴. Szczegóły przedstawia wykres 2.

Wykres 2. Kategorie zadań, które członkowie wykonują na rzecz swoich ugrupowań (w%)

N=4869 – jest to suma wszystkich odpowiedzi, które zostały wykorzystane do zbudowania tego zbioru, i to ona stanowi podstawę procentowania. Każdy respondent ustosunkowywał się do każdej zmiennej, liczone tu są odpowiedzi: regularnie, od czasu do czasu, jako odpowiedzi potwierdzające zaangażowanie respondenta w określone zadania na rzecz partii.

Źródło: Opracowanie własne.

⁴ Jest to także o tyle istotne, że w naszym badaniu w Nowoczesnej i w Razem kohorty osób młodszych (do 39 roku życia) są liczniejsze niż w innych badanych ugrupowaniach. A jak pokazują badania, osoby młodsze częściej korzystają z Internetu w celach komunikacji, niż osoby ze starszych kohort wiekowych.

Oczekiwania członków wobec partii politycznych

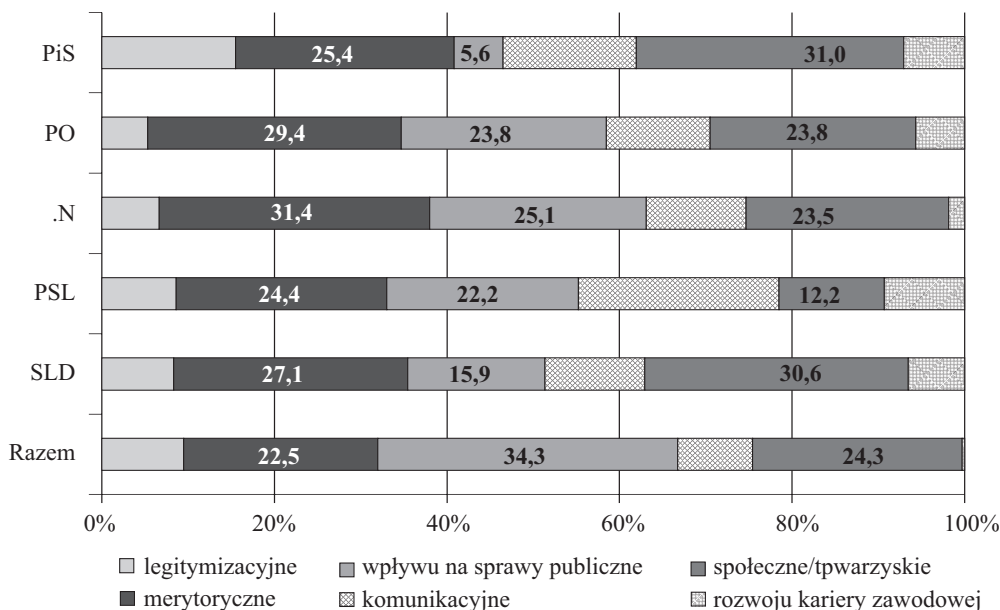
Członkowie partii posiadają określony obraz tego, czego ich partie od nich oczekują i jakie zadania są im najchętniej i najczęściej powierzane przez organizacje. Te kategorie zadań także – i tu nie ma większej niespodzianki – są przez nich najczęściej wykonywane na rzecz swoich ugrupowań. W projekcie badawczym poszliśmy jeszcze o krok dalej i zapytaliśmy członków partii jakie są ich oczekiwania wobec partii, co oni chcieliby w nich robić, jakie funkcje spełniać lub jakie osiągać korzyści z przynależności partyjnej.

Tak jak przewidziano w hipotezie, badani członkowie polskich partii politycznych przede wszystkim oczekują od swoich ugrupowań możliwości zaangażowania w zadania merytoryczne. Jeśli połączymy kategorie oczekiwania merytoryczne i oczekiwania wpływu na sprawy kraju i sprawy lokalne, to okazuje się, że w sumie ponad połowa respondentów oczekuje możliwości działania w tym zakresie, czego, jak widzieliśmy wyżej, partie członkom nie zapewniają. Prócz wypełniania zadań merytorycznych znaczna część członków oczekuje od partii także zaspokojenia ich potrzeby przynależności do grona osób podobnie myślących oraz możliwości wymiany z nimi poglądów i dyskusji (oczekiwanie zagwarantowania przez partię spełnienia potrzeb przynależności czy zaspokojenia potrzeb towarzyskich). Inne oczekiwania były wyrażane rzadziej. Członkowie nie specjalnie widzą swoją rolę w przekazywaniu wiedzy, spraw i problemów zwykłych ludzi, mieszkańców, grup zawodowych decydom partyjnym, ani nie oczekują od partii możliwości udziału w wydarzeniach organizowanych przez partię (spotkaniach, marszach, manifestacjach i innych). Czyli ani spełnianie funkcji legitymizacyjnej, ani komunikacyjnej nie jest dla członków priorytetem. Możemy przypuszczać, że zadania merytoryczne oraz oczekiwania spełnienia przez partię funkcji towarzyskich są dla nich na tyle istotne i pociągające, że nie wykazują oni już chęci wypełniania zadań legitymizacyjnych i komunikacyjnych, albo traktują je jako tak oczywiste zadania w partii, że nie poświęcają im w tym kontekście większej uwagi. Badani członkowie relatywnie rzadko, w porównaniu z innymi oczekiwaniami, wyrażają także oczekiwanie pomocy w rozwijaniu własnej kariery zawodowej. Zaledwie 4,4% wśród wszystkich odpowiedzi dotyczyło rozwoju kariery zawodowej⁵.

Odmienne niż w poprzednich analizach, partia polityczna nie jest tu zmienną istotnie różnicującą oczekiwania badanych. W różnych ugrupowaniach są one do siebie podobne. Członkowie wszystkich badanych organizacji oczekują, podkreślmy to jeszcze raz, możliwości merytorycznego oddziaływania na swoje ugrupowania, czy to będzie, wpływ na sprawy partii (we wszystkich partiach prócz Razem), czy na sprawy publiczne (najistotniejsza dla członków Partii Razem). Intuicyjnie wydawałoby się, że członkowie partii politycznych oczekują także od swoich ugrupowań pomocy w rozwoju kariery zawodowej. Nigdzie jednak oczekiwanie to nie jest specjalnie wysokie. Ale wyższe niż gdzie indziej jest w PSL oraz w partii obecnie rządzącej, tj. w PiS, a najniższe w partiach najmłodszych, niemających jeszcze doświadczenia w obsadzaniu urzędów publicznych i państwowych firm swoimi zwolennikami, czyli w Nowoczesnej i w Razem.

⁵ W liczbach bezwzględnych było to 308 respondentów, co stanowi 12,7% próby.

Wykres 3. Czego członkowie oczekują od swoich ugrupowań

N=6997 – jest to suma wszystkich odpowiedzi, które zostały wykorzystane do zbudowania tego zbioru, i to ona stanowi podstawę procentowania. Każdy respondent mógł wskazać maksymalnie 3 odpowiedzi.

Źródło: Opracowanie własne.

Wnioski

Na pierwszy rzut oka można by stwierdzić, że partie polityczne, nadal w przeważającej części są organizacjami członkowskimi⁶. Liderzy partyjni i elita partyjna docenia ich obecność w partii oraz dostrzega zadania, które mogą dla niej wykonywać. Członkowie zaś angażują się w życie partii i wypełniają funkcje, które ta przed nimi stawia. Po bliższym przyjrzeniu się okazuje się jednak, że jest to zbyt uproszczony obraz funkcjonowania partii politycznych. Po pierwsze dlatego, że w demokracjach ustabilizowanych obserwowana jest tendencja do zmniejszania się liczby członków partii oraz zaangażowania politycznego obywateli w ogóle, a w Polsce ta liczba po roku 1989 nigdy nie była wysoka. Tak jakby partie nie były zainteresowane aktywnymi działaniami zmierzającymi do rozbudowy bazy członkowskiej (zob. Winclawska, 2010, s. 61) skupiając się na wypełnianiu ról proceduralnych wobec systemu politycznego. Po drugie, liderzy partyjni w swoich opiniach są niejednoznaczni, z jednej strony, deklaratywnie bowiem doceniają członków partii, zwracając uwagę na funkcje, które ci mogą pełnić w organizacji, z drugiej zwracają uwagę, że partie, szczególnie w okresie międzywyborczym, nie mają dla nich oferty, nie potrafią ich zaktywizować, przez co nie korzystają w sposób

⁶ Do tej pory tylko nieliczne partie, a właściwie ich założyciele decydowali, że członkostwo w stworzonych przez nich organizacjach będzie ograniczone, lub że nie będą one organizacjami członkowskimi.

systematyczny i zorganizowany z ich potencjału, a ten jak pokazano istnieje. Przyczyną tej rozbieżności może być to, że obecni członkowie i decydenci partyjni boją się przyjmowania nowych członków. Obawiają się, że mogą oni być zagrożeniem dla tych, którzy już w partii funkcjonują i osiągnęli w niej określoną pozycję i status⁷, że motywacje nowych członków do wstępowania w szeregi ugrupowania mogą być nieczyste⁸ oraz że liczniejszą partią trudniej jest zarządzać⁹. Po trzecie, jak pokazują przeprowadzone analizy, wzajemne oczekiwania partii politycznych i zadań, które członkowie wykonują na ich rzecz rozmiągają się z oczekiwaniami członków. Hipoteza, że (1) partie oczekują od członków wypełniania zadań instrumentalnych i legitymizacyjnych, a (2) członkowie chcą być bardziej podmiotowi, wykonując zadania merytoryczne na rzecz partii, do których przynależą oraz mając realny wpływ na funkcjonowanie swoich ugrupowań zarówno w wymiarze wewnętrznym, jak i w wymiarze zewnętrznym jest trafna. Funkcje legitymizacyjne oraz instrumentalne, do których członkowie najczęściej są zaangażowani przez struktury partyjne, nie zaspokajają ich ambicji do wywierania wpływu na decyzje podejmowane w partii oraz na sprawy publiczne zarówno na szczeblu krajowym, jak i lokalnym. Chcieliby oni mieć więcej w tym zakresie do powiedzenia i oddziaływać w większym stopniu na działania organizacji, do których przynależą. Chcieliby być bardziej podmiotowi w swoich ugrupowaniach.

Wiedza o potrzebach, ambicjach i oczekiwaniach członków partii, a także zaspokajanie tych oczekiwań jest korzystne dla samych partii. Zadowoleni i zmotywowani członkowie efektywniej wypełniają bowiem swoje zadania na rzecz ugrupowania oraz czują większą satysfakcję z przynależności partyjnej. Wnoszą także do partii swój zapał i chęć działania. Stanowią oni często niedoceniani w praktyce działania partii zasób, który może być przez partie wykorzystany w celu utrzymywania stałej więzi z wyborcami, szczególnie na szczeblu lokalnym, co ułatwia prowadzenie także kampanii wyborczych i mobilizację wyborców, a także oddziałuje na wizerunek partii w lokalnych społecznościach¹⁰.

Bibliografia

- Achury S., Scarrow S. E., Kosiara-Pedersen K., van Haute E. (2018), *The consequences of membership incentives: Do greater political benefits attract different kinds of members?*, „Party Politics”, <https://doi.org/10.1177/1354068818754603>.
- Brodzińska-Mirowska B., Winclawska M. (2019), *Why Party Members Matter? The concept of high-quality membership in Polish political parties: communicational and organizational potential*, „Czech Journal of Political Science”, vol. XXVI, nr 1.

⁷ „Struktury lokalne Prawa i Sprawiedliwości nie chcą za bardzo nowych członków, będąc przekonanymi, że to zdestabilizuje jakieś dotychczasowe relacje... [...] Że przyjdą ludzie, aktywniejsi, sprawniejsi intelektualnie, którym się więcej chce...” (PiS_7_2017).

⁸ „Są tacy, którzy przychodzą i oczekują, że skoro oni są w partii i np. uczestniczą w wyborach, to partia im pomoże w znalezieniu dobrej pracy” (PO_2_2017); [Nie chcemy ludzi], którzy przychodzą do partii dla kariery, a zawsze będą tacy ludzie, których partia przyciąga jak magnes metal. Zwłaszcza partia rządząca przyciąga, jak ja to mówię, śmieci polityczne, które przychodzą po to żeby gdzieś tam zafunkcjonować.” (PSL_11_2017).

⁹ „Moim prywatnym zdaniem poziom 30–35 tysięcy członków jest takim stanem optymalnym, nad którym można zapanować, przy tym zaangażowaniu finansowym, ludzkim” (PiS_1_2016).

¹⁰ Więcej na ten temat zob. Brodzińska-Mirowska, Winclawska, 2019, s. 3–21.

- Clark P., Wilson J. (1961), *Incentive Systems. A Theory of Organization*, „Administrative Science Quarterly”, vol. 6, nr 2.
- Heidar K. (2014), ‘Little boxes on the hillside’ Do all party members look the same?, referat zaprezentowany w czasie warsztatów: „Contemporary Meanings of Party Membership” w czasie ECPR Joint Sessions of Workshops 2014, 10–15 April 2014, Universidad de Salamanca, <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/dd524f9c-96a4-4da9-8950-88e5f5adbe62.pdf>, 23.07.2018.
- Katz R. (2013), *Should We Believe that Improved Intra-Party Democracy Would Arrest Party Decline?*, w: *The Challenges of Intra-Party Democracy*, red. W. Cross, R. Katz, Oxford University Press, Oxford.
- Kosiara-Pedersen K. (2016), *Varieties of Party Membership*, referat zaprezentowany w czasie 24. Kongresu Światowego Stowarzyszenia Nauk Politycznych (IPSA), maszynopis w posiadaniu autorki.
- Scarow S. (1996), *Parties and their Members*, Oxford University Press, Oxford.
- Scarow S. (2002), *Parties without members? Party organization in a changing electoral environment*, w: *Parties without partisans. Political change in advanced industrial democracies*, red. R. J. Dalton, M. P. Wattenberg, Oxford University Press, Oxford–New York.
- Seyd P., Whiteley P. (2002), *New Labour’s Grassroots. The Transformation of the Labour Party Membership*, Palgrave, New York.
- Tavits M. (2012), *Organizing for Success: Party Organizational Strength and Electoral Performance in Postcommunist Europe*, „The Journal of Politics”, vol. 74, nr 1.
- van Biezen I., Mair P., Poguntke T. (2012), *Going, going, ... gone? The decline of party membership in contemporary Europe*, „European Journal of Political Research”, vol 51, nr 1.
- Weber R. (2018), *Why do young people join parties? The influence of individual resources on motivation*, „Party Politics”, <https://doi.org/10.1177/1354068818792576>.
- Wiatr J. (1999), *Socjologia polityki*, Scholar, Warszawa.
- Winławska M. (2010), *Unia Wolności. Partia polityczna w okresie transformacji*, Scholar, Warszawa.
- Winławska M., Brodzińska-Mirowska B. (2016), *Niewykorzystane szanse? Polskie partie polityczne w działaniu*, Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń.
- Whiteley P., Seyd P., Richardson J. (1994), *True Blues – The Politics of Conservative Party Membership*, Clarendon Press, Oxford.
- Whiteley P., Seyd P., Billingham A. (2006), *Thirs Force Politics. Liberal Democrats at the Grassroots*, Oxford University Press, Oxford.
- Young L. (2013), *Party Members and Intra-Party Democracy*, w: *The Challenges of Intra-Party Democracy*, red. W. Cross, R. Katz, Oxford University Press, Oxford.

Przywoływane wywiady:

PiS_1_2016 – IDI przeprowadzony z członkiem Prawa i Sprawiedliwości, w dniu 20.12.2016.

PiS_3_2016 – IDI przeprowadzony z członkiem Prawa i Sprawiedliwości, w dniu 30.12.2016.

PiS_7_2017 – IDI przeprowadzony z członkiem Prawa i Sprawiedliwości, w dniu 14.02.2017.

PO_2_2017 – IDI przeprowadzony z członkiem Platformy Obywatelskiej, w dniu 1.02.2017.

PO_3_2017 – IDI przeprowadzony z członkiem Platformy Obywatelskiej, w dniu 2.02.2017.

N_3_2017 – IDI przeprowadzony z członkiem Nowoczesnej, w dniu 16.01.2017.

N_4_2017 – IDI przeprowadzony z członkiem Nowoczesnej, w dniu 6.04. 2017.

N_6_2017 – IDI przeprowadzony z członkiem Nowoczesnej, w dniu 10.02.2017.

PSL_11_2017 – IDI przeprowadzony z członkiem Polskiego Stronnictwa Ludowego, w dniu 6.04.2017.

Activities of the members of Polish political parties from the perspective of the functions and aspirations of the grassroots

Summary

Members of political parties perform different functions within and for their organizations. Political parties impose upon their members certain tasks and expect them to fulfil them for the common good of the party. The members at the same time have their own image of what do the parties expect of them, but they also have their own expectations towards the parties. The problem I raise in this article is the concurrence of these mutual expectations and activities: (1) perceptions of the tasks the party impose on the members, (2) actual tasks that are performed by the members, and finally their (3) expectations of what forms of activities they would like to undertake within and for their parties. The research was conducted among the members of: the Law and Justice (PiS), the Civic Platform (PO), the Modern (.N), the Polish People's Party (PSL), the Democratic Left Alliance (SLD) and the Party Together (Razem). Members of these parties filled in questionnaires. As the result of the research it can be stated that the perception of the party expectations towards the members and the tasks they actually fulfil are considerably diverged from the activities they would like to perform. Most of all, the given and performed tasks do not satisfy their ambitions as to be the subjects of the party's activities and decisions, but only individuals who perform instrumental and legitimising functions for their organizations.

Key words: members of political parties, functions of the members of political parties, expectations of the members of political parties, party organization